

נקודה מתוך "לחיות עם פרשת השבוע" ראש הישיבה

פעמים שבימי שגרה, כאשר החיים זורמים ללא קשיים ובעיות, עוצמתם של דברים פוחתת. המרחק, היוצר קושי, הוא אשר מגלה את עוצמתו של הקשר היומיומי. אשה שהלך בעלה למדינת הים מגלה לפתע כמה כל שמועה על מעשיו והליכותיו, ויהיו הפשוטים ביותר, מעוררת את נפשה ומחיה אותה. דוקא ריחוקה מבעלה מלמד אותה עד כמה היא קשורה אליו. כך גם מבאר המדרש את הפסוק "בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתיים אך למחסור". וביאורו, שהעצבות דוקא בה יש יתרון ופעמים שהיא הנותנת משמעות לערכים. וממילא במקרה כזה "דבר שפתיים", שהאדם מנסה בשפתיו לשנות את המצב, זה גופא יגרום לו חסרון. "שפתיים" הם בדרך כלל ביטוי לאמירה חיצונית שאינה נובעת מפנימיותו של אדם. ואמנם בפסוק זה העצב אינו חיצוני והוא חלק חשוב ממהלך אלוקי העובר על בני ישראל, ולכן אין מקום בתקופה כזו ל"דבר שפתיים", לנסיונות חיצוניים לזכות בכמה רגעים של אושר, והעצב צריך להוביל להסתכלות פנימית יותר.

כל הקשיים שעובר יוסף, נועדו להביא לו יתרון וכפי שבאמת התגלה לבסוף. דבריו לשר המשקים רק הנמיכו את קומתו בעיני השר, והוא מתארו לפני פרעה "נער עברי עבד" ביטויים שכולם לגנאי. לכן דבריו אלו של יוסף גרמו לו שנתיים נוספות של עצב על מנת שיזכה ביתרון של מלך.

פעמים שהקשיים שמזמן הקב"ה לאדם ולאומה, לא נועדו כדי לסבך את החיים. ההתמודדות הנכונה עם הקשיים נותנת משמעות גדולה ויתרון לחיים הבאים אחריהם.

אם הקשיים יובילו אותנו ל"דבר שפתיים" כגון לבחור במפלגה זו או אחרת בבחירת שר המשקים שיגאל אותנו, הרי שאנו מחטיאים גדולה ויתרונה של התקופה. החיוק צריך להיות בפנים – בעוצמה רוחנית ובמהלכים פנימיים.

נקוה שהקשיים שאנו חווים בימים אלו יפסקו, והשפע שיבוא משמים יראה לנו כיצד הפכו הקשיים ליתרון, וכיצד ישנו טעם מיוחד לגאולה שתופיע בעקבות הקשיים, בעזרת ה'.

השיעור הועבר בי"ב טבת ה'תשס"ג.
השיעור המלא נמצא באתר הישיבה

המדרש בתחילת הפרשה דורש את הפסוק: "ויהי מקץ שנתיים ימים" (בראשית רבה פ"ט, ט"ב): "דבר אחר' בכל עצב יהיה מותר' (משלי י"ג, כ"ד) כל דבר שנצטער יוסף עם אדונתו – היה לו יתרון ממנה. למה? שנטל את בתה. 'ודבר שפתיים אך למחסור' (שם) על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתני והזכרתני' ניתוסף לו שתי שנים שנאמר 'ויהי מקץ וגו'".

צערו של יוסף באשת פוטיפר הפך ליתרון – כאשר לקח את בתה, דוקא נסיונו להקל מעל קשייו – גרם לאריכות מאסרו.

מהי משמעות הדברים?
נראה להסביר את דברי המדרש על פי פסוק במשלי (כ"ה, כ"ה): "מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק". הפסוק מביא רשימה של דברים טובים בלי לציין את ערכם המיוחד, ודבר זה תמוה – מה בא הפסוק ללמדנו?
נראה, שהפסוק בא לומר שמים קרים באים בדוקא על נפש עיפה, ולולא עייפותו של האדם, אינו חש ביתרונם המיוחד של המים הקרים. אף השמועה הטובה, טיבה המיוחד הוא משום שבאה מארץ מרחק ומשקיטה דאגתו של האדם.
העייפות והמרחק הם הנותנים משמעות למים הקרים ולשמועה הטובה, הבאים להשקיטם.

הזכרנו בעבר את דברי הרמב"ן על הפסוק (ויקרא כ"ו, ל"ב): "השמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם היושבים בה".
וכך אומר הרמב"ן (ויקרא כ"ה, ט"ז): "וכן מה שאמר בבאן (בפסוק ל"ב) 'ושממו עליה אויביכם', היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם".

ארץ ישראל נותנת את פריה רק לעם ישראל. מתי רואים עובדה פלאית זו? רק כאשר עם ישראל לא נמצא בארצו – רואים כי אין אומה ולשון יכולים לשבת בארץ, כמו שאכן קרה לכל אורך הגלות.
קשיי הגלות, הסיבוכים בקשר בין ישראל לארצו, מגלים את עוצמת הקשר, ונותנים טעם למפגש המחודש בין ישראל לארצו, כאשר ארץ ישראל חוזרת ונותנת פירותיה בעין יפה.

פינת הילדים

1. מדוע הלום פרעה היה "מקץ שנתיים ימים"?

2. מה פירוש השם שקרא פרעה ליוסף?

3. מה רומז יעקב לבניו כשאומר להם "יש שבר במצרים, רדו שמה"?

חשינות חיפוש כפרה וברכה

(לאחר מציאת המושג בקשו בשולחן שבת מאבאמא להרחיב על המושג שמצאתם)

רואים כחווה הכא...

"בכל אדם מישראל יש צד כהונה, מפני שבכללם המה 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' והתשוקה הפנימית לקדושת החיים ולדעת התורה, גנוזה היא בעומק הלב הישראלי ואותו הפך הקטן – העולם הפנימי הגנוז – לא יכלו היוונים לטמא"

בימי החנוכה, ערב חתונתי, עמדו בפניי כמה התלבטויות ביחס להמשך דרכי. החלטתי להתייעץ עם הרב צבי יהודה זצ"ל. דיברתי עם הרב יוסי בדיחי הי"ו "אשר על הבית", והוא הציע לי לבוא בזמן הדלקת נרות חנוכה, מכיון שאז כל אחד הולך להדליק "נר איש וביתו", והרב יהיה פנוי לשוחח איתי. עשיתי כעצתו, וכך זכיתי להיות במחיצתו של הרב צבי יהודה בהדלקת נרות חנוכה.

וכך היה המעשה: לאחר שבירך והדליק את הנרות, שר הרב את הפיוט "מעוז צור", כמנהג ישראל. אמנם הרב לא היה "בעל מנגן", אבל הוא שר בכוונה גדולה וברגש רב. בעת ששר את השורות הראשונות בכל בית, המתארות את הצרות שעברו על עם ישראל במהלך הדורות, שר הרב בעצב ובאווירה נוגה. וכשהגיע לשורות האחרונות של הבית, המתארות את ניסי ההצלה של עם ישראל - התהפכה בבת אחת האווירה, והוא שר בשמחה רבה. היה מדהים לראות את השינוי שחל במצב הרוח של הרב צבי יהודה זצ"ל ברגע אחד, על פי החלק בשיר שאותו הוא שר. ניכר היה כיצד השכל שולט על הרגש, ומכוון אותו. כשצריך להתעבב - היה עצוב מכל הלב, וכשהיה צריך לשמוח - בבת אחת נהיה שמח מכל הלב.

חנוכה ושכונת הזיתים במעלות הרב מנחם ויצמן

נר חנוכה מוזכר פעם אחת במשנה, בענייני נזיקין. כך אומרת המשנה בסוף פרק שישי במסכת בבא קמא: "גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק - חייב. גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך החנות, ודלקו בנרו של חנוני, והדליק את הבירה - בעל הגמל חייב. הניח חנוני נרו מבחוץ - החנוני חייב. רבי יהודה אומר: בנר חנוכה פטור." רבי יהודה פוטר, משום שנר חנוכה מקומו בפתח הבית מבחוץ, ובעל הגמל היה צריך לדעת זאת ולהיזהר.

התיאור של הגמל הטעון פשתן העובר ברשות הרבים, מוזכר פעם נוספת בדברי חז"ל, במדרש תנחומא על פרשת וישב, שקראנו בשבת שעברה: "מה כתיב למעלה מן הענין: 'אלה אלופי בני עשו אלוף מגדיאל אלוף עירם', כיון שראה יעקב אלופי בני עשו נתיירא, אמר: מי יוכל לעמוד כנגד אלופים אלו, משל למה הדבר דומה, לגמלים הרבה שהיו טעונין פשתן, היה עומד הנפח ותמה ואמר היכן יכנס כל הפשתן הזה, פקח אחד היה שם, אמר לו: מה לך לתמוה, ניצוץ אחד יצא ממפוח שלך ויכלה אותו. אף כך כשראה יעקב אבינו עשו ואלופיו נתיירא, אמר: מי יוכל לעמוד לי כנגד אלו, אמר לו הקדוש ברוך הוא: גץ שלך יכלה אותם, וזה יוסף, דכתיב (עובדיה א): 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש דלקו בהם וגו'', לכך כתיב 'וישב יעקב וגו' אלה תולדות יעקב יוסף'. יעקב רואה את אלופי עשו ומשוה אותם למשפחתו הקטנה, ומתיירא. עשו מגלה עוצמה גדולה, ויעקב נראה קטן וחלש. אבל עוצמתו של עשו משולה לפשתן, ויעקב דומה לניצוץ קטן, שמכלה אותו.

נראה, שהחיבור בין המקרה המובא במשנה ובין המשל המובא במדרש, רומז לכך שר החנוכה אף הוא ניצוץ קטן שעומד כנגד העוצמה של אומות העולם. אני גר בשכונה מעורבת, שיש בה תושבים נוצרים לא מעטים, ובימים אלה בתייהם מלאים אורות מנצנצים. פעמים רבות אני מרגיש שהנר הקטן של חנוכה, שמונה בפתח הבית ולא בראש הגג, מייצר אור עמוק ומשמעותי הרבה יותר מריבוי האורות המנצנצים. בסופו של דבר אנו חיים בארץ ישראל תחת שלטון יהודי, ולא בגלות תחת עול הגויים. הנר הקטן פעל את פעולתו, ובע"ה ימשיך ויפעל עד שאור חדש על ציון יאיר.

הגמרא מביאה את זמן הדלקת נר חנוכה (שבת דף כ"א ע"ב): "משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק... ועד כמה? אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא רגלא דתרמודאי". ומפרש רש"י: "רגלא דתרמודאי - שם אומה מלקטי עצים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתייהם משחשכה ומבעירים בבתייהם אור, וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן".

נראה שסיום זמן הדלקת הנרות שקבע רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן "עד שתכלה רגל התרמודאים", הוא לא רק סימן כדי שנדע את זמני החיוב, אלא התמודדות עם אומת התרמודאים. דוקא בזמן הדלקת האור הישראלי בנרות חנוכה. המדרש וכן הירושלמי מספרים על שותפותה של "תרמוד" בחורבן בתי המקדש (בלשון המדרש באיכה רבה פרשה ב', ד'): "א"ר יוחנן אשרי מי שראה במפלתה של תרמוד. למה, שהיתה שותפת אלף קשתין ובשני העמידה ארבעים אלף קשתין, רבי הונא אמר בחורבן אחרון הם כראשון". במדרש נוסף (בראשית רבה פרשה נ"ו) אנו רואים דברים מאוד דומים אך השם שמוכא שם הוא "תדמור" בחילוף אותיות, וישנם פעמים נוספות בחז"ל ש"תרמוד" ו"תדמור" מתחלפים, אך הכוונה לאותה אומה.

חג החנוכה נקבע לזכר ההתמודדות והניצחון על היוונים. נראה שחג זה משקף את התמודדותו של עם ישראל, עם האומות שנשקפת לנו מהם סכנה רוחנית גדולה. רבות דובר על ההקבלה בין חג החנוכה לחג הסוכות, שבו עם ישראל מקריב שבעים פרים כנגד אומות העולם, אותן אומות שנקראות על ידי הנביא זכריה לחוג את חג הסוכות, ולדברי הגמרא בתחילת מסכת עבודה זרה, ייבחנו בנכונותם לקיים את מצוות ה', על ידי מצוות הסוכה. ר' יוחנן ראה את ההתמודדות עם חכמת יוון חוזרת, אולי ביתר תוקף, בתקופתו, בהתמודדות עם: "ריגלא דתרמודאי". מתוך ההתמודדות עם תדמור אנו עוברים להתמודדות עם הנצרות בכללה, שפשטה בעולם, ויום אידם חל בסמוך לחג החנוכה.

תדמור נזכרת בתנ"ך, כאחד המקומות שבנה שלמה (דברי הימים ב' ח', ד'): "ויבן את תדמר במדבר ואת כל ערי המסכנות אשר בנה בחמת". ופירש רש"י: "...שהיה להם לעשות לישראל חסד שעשה עמהם שלמה שבנה להם כרך תדמור".

שלמה המלך בנה את תדמור, וביקש על ידי זה ליטול את כוחן של החוכמות הנוכריות ששם מקומן, ולהעלותו אל הקדושה. מטרתו של שלמה היתה להחיל את השפעתו הרוחנית של עם ישראל על כל העולם, אך לא הגיע להשלמת מטרתו (מדרש זוטא - שיר השירים פרשה ג): "דבר אחר: הנה מטתו שלשלמה. זה שלמה ודאי, ללמד על שלמה שהיה רודה בכל העולם, חזרה ונתמעטה מלכותו ולא היה שולט אלא על תדמור, שנאמר 'ויבן את תדמור במדבר' (דברי הימים ב' ח', ד'), חזר להיות שולט על ישראל בלבד, חזר שלא שלט אלא על מטתו ואף על מטתו לא היה יכול לנוח בתוכה מפני רוחות רעות".

תדמור מבטאת, על פי המדרש, שלב מעבר בין ישראל לעולם כולו. אנו מייחלים להשבת ההשפעה הרוחנית של ישראל על כל האומות, השפעה מקורית, טהורה, שאין בה מן הגסות והזיוף שבחיקוי. בינתיים, נדליק את נר החנוכה בשעת הדמדומים, אותה שעה שאור וחושך משמשים בערבוביה ורוב הטשטוש, ונר זה יתווה את דרכנו, ומתוך כך, את דרכו של העולם כולו.

מתוך שיעור שניתן בתאריך כ"ו כסלו תשס"ב השיעור המלא נמצא באתר הישיבה

הנה זה בא - סיום הש"ס

רשמו לפניכם את התאריך: **יום רביעי, כ"ד בשבט**. סיום הש"ס בבלי וירושלמי ביום אחד בישיבת מעלות. נשמח לראות את כולכם. לפרטים נוספים ושאלות: הרב מנחם: 052-7906438